

СТАТТІ: ДИСКУРС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Повернення до теми

*Ігор
Карівець*

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У ГУМАНІТАРИСТИЦІ УКРАЇНИ

Вступ

Події в Україні з 21 листопада 2013 року по лютий 2014 року називають Революцією Гідності, після якої одразу розпочалася агресія Росії: анексія Криму та окупація частини Донбасу.

Вважають, що Революція Гідності розпочалася з Євромайдану, коли студентська молодь почала протестувати проти невіддання президентом Януковичем угоди про асоціацію з ЄС. Євромайдан був жорстко розігнаний спецпідрозділом «Беркут». Саме після цього розгону мільйони людей вийшли на майдани у багатьох містах України, щоб виразити свій протест проти режиму Януковича та його проросійської політики. Ці протести вилилися в Революцію Гідності, яка за своїм характером була набагато ширшою за Євромайдан, який виступав за інтеграцію України в економічний простір ЄС.

Революція Гідності за своїм характером була антикримінальною, антиолігархічною та антиавторитарною. Корупція, бідність, вимивання коштів з країни олігархами, симбіоз влади з олігархами, панування криміналітету — все це причини Революції Гідності. Молодь, дрібні та середні підприємці, інтелігенція, люди, яким набридло жити за умов тотального панування корупції та кримінальної влади, вийшли на площі, вимагаючи відставки президента Януковича та уряду Азарова. Ці події вже можна вважати історією. Вони змінили Україну та українців. Можна сказати, що Революція Гідності об'єднала їх у боротьбі проти режиму Януковича за європейську перспективу України.

© І. КАРІВЕЦЬ,
2017

Ця європейська перспектива немислима без глибинного розуміння значення поняття гідності.

На шпальтах «Філософської думки» було опубліковано матеріали круглих столів, які були присвячені згаданим подіям. Згадаймо деякі важливі думки, які були висловлені під час цих круглих столів.

Перший круглий стіл було присвячено ідеологіям Майдану (число № 6 за 2014 рік), а другий — дискурсу Революції Гідності (число № 4 за 2016 рік). В роботі цих круглих столів взяли участь відомі соціологи, лінгвісти та філософи України.

Володимир Єрмоленко зазначив, що «гасла Майдану — гідність, права людини, верховенство права тощо — були ліберальними» [Круглий стіл, 2014: с. 9]. Євген Бистрицький зауважив, що «на Майдані була Революція Гідності», а гідність — це чеснота універсальна, «бо це усвідомлення, що й інша людина заслуговує на фундаментальні права людини» [Круглий стіл, 2014: с. 15]. Юрій Чорноморець вважає, що «ми всі страждаємо — й усе суспільство страждає — якраз на брак гідності» [Круглий стіл, 2014: с. 15]. Під гідністю цей вчений розуміє вміння поставити себе на місце іншого. Сергій Пролеєв висловив думку, що Революція Гідності як назва Майдану «вказує на головний імпульс активності людей — відстоювання свого права мати реальні, не декларативні права. А відчуття права на права, розуміння, що права особи не можуть бути нічим заперечені та становлять основу всього іншого, — це і є гідність. Відстоювання людської гідності та заперечення насильства стали головними складовими духу Майдану» [Круглий стіл: 2014: с. 25–26]. Ірина Грабовська звертається до словникового визначення гідності та вказує на те, що гідність пов'язана з моральною свідомістю та є категорією етики. Поняття гідності використовують у сфері законодавства та міжнародного права. Гідність — це комплексне поняття, бо містить у собі право людини на повагу, визнання її прав й одночасно передбачає усвідомлення нею свого обов'язку та відповідальності перед суспільством [Круглий стіл, 2014: с. 40].

Таким чином, учасники Круглого столу «Ідеології Майдану» та автори статей цього числа «Філософської думки» пов'язують гідність з правами людини, з дотриманням прав людини, а також здатністю людини стати на місце іншого, розуміти іншого тощо.

Другий круглий стіл «Дискурс Революції Гідності» присвячено лінгвістично-семантичним аналізам мовленнєвих практик під час Революції. Для нас важливим є семантичний аналіз поняття гідності та його використання. На жаль, учасники цього круглого столу мало зверталися до такого аналізу поняття «гідність», а якщо й зверталися, то побіжно. Наприклад, Анатолій Єрмоленко зазначив, що «Майдан із самого початку слід розглядати як Революцію Гідності», бо влада/держава «кинула» народ, нехтуючи його євровибором. Людмила Филипович звернула увагу на ціннісний вимір церковної риторики під час Майдану. Вона підкреслила, що релігійні та духовні

діячі бачили і сприймали Майдан на другому його етапі — етапі Революції Гідності, а саме: утвердження людини як образу і подоби Божої [Дискурс Революції Гідності, 2016: с. 91]. Лише один з учасників цього круглого столу, а саме Олексій Сігов, звернув увагу на те, що дослідження подій Майдану та його лексики важливо й треба розпочинати «із прискіпливої уваги до головного поняття — гідності» [Дискурс Революції Гідності, 2016: с. 47].

У своїй статті я хотів би ґрунтовніше розглянути поняття гідності, бо вважаю, що пов'язувати це поняття лише зі сферою права (або релігії, яка визначає гідність людини як образ і подобу Божу) є недостатнім. Поняття «гідність» має глибше та ширше значення для становлення європейської людини та справило безперечний вплив на розвиток гуманітаристики в тих країнах, у яких воно зайняло провідне місце у філософсько-антропологічному дискурсі доби Відродження і Просвітництва.

З історії дискурсу гідності

Уже в античності з'являється поняття гідності. Аристотель у своїй «Великій етиці» звертає увагу на це поняття і відносить його до сфери етики, а саму гідність розглядає як чесноту. Крім цього, Аристотель говорить про «почуття власної гідності», яке є «серединою між норовистістю та прислужністю». Цікаво, що це почуття гідності Аристотель відносить до сфери міжлюдського спілкування: має почуття гідності той, хто спілкується не з усіма, а лише з рівними чи гідними собі. Аристотель відносить гідність до сфери почуттів, тобто афектів, бо говорить про «почуття гідності». Почуття гідності виникає у тих людей, які займають урівноважену позицію в суспільстві. На нашу думку, Аристотель має рацію. Як багаті не можуть мати почуття гідності, бо вони пихаті, горді тощо, так і бідні його не мають, бо вони принижені, заздрісні тощо. Між багатими і бідними не можуть виникнути спілкування, співпраця, тому суспільство, поділене на багатих і бідних, завжди потерпає від розколотості, конфліктів, бунтів тощо. Так Аристотель обґрунтовує доцільність того, щоб суспільство складалося із «середніх людей», які мають почуття гідності й можуть утворювати суспільство на засадах спілкування, співпраці тощо з рівними собі. «Середня людина» Аристотеля з почуттям гідності — врівноважена у своїх почуттях, апетитах, вона поводить себе так, щоб урахувати інтереси інших людей і не шкодити їм. Ця ідея «середньої людини» Аристотеля, як нам здається, стала засадничою для вчення про середній клас буржуазних суспільств Нового часу.

Середньовічне християнство розглядало людину як істоту, яка прийшла на землю нести свій хрест — спокутувати гріхи. Життя — це не радісна прогулянка, а важкий шлях, на якому людині потрібно боротися зі злом, утримуватися від спокус тощо. Людина повинна знову відновити зв'язок із Богом, відновити в собі Його образ і подобу, а це можна здійснити лише через спокуту і страждання.

Доба Відродження відкидає таке бачення людини й пропонує поняття гідності для надання цінності земному життю. В Новий час просвітники продовжують цей дискурс гідності, започаткований гуманістами доби Відродження.

Гуманісти доби Відродження започаткували антропоцентризм, який полягав у тому, щоб надати людині важливого (гідного) місця у світобудові, суспільстві, державі. Це місце визначене натурою самої людини — такою, якою її створив Бог. А Бог створив людину, як зазначає Піко делла Мірандола, без жодного визначеного образу та непевної подоби, тому в людину Він вклав «при народженні розмаїте сім'я і зародки для різних життів. Хто які випестить, ті й розростуться і заплідносять у ньому. Якщо рослини, то стане рослиною, якщо чуттєві, — то звіром. Якщо мисленнєві, то небесною істотою; якщо змоглядні, то ангелом і сином божим. Але якщо, не вдоволений жеребом жодної істоти, повернеться до центру своєї єдності, то, перетворившись на духа в єднанні з Богом, поставлений над усім в усамітненій темряві Отця — усе перевершить» [Піко делла Мірандола, 2013: с. 45–46]. Отже, людина має свободу вибору стати ким завгодно; вона має право обирати, ким їй бути. Неусвідомлення цього перетворює людину на нерозумного звіра чи худобу. Таке розуміння гідності людини імплікує людський індивідуалізм, який полягає у тому, що людина є суверенною істотою, яка творить саму себе, і якщо вона цю здатність занпащає, то вона втрачає гідність й стає звіром або худобою. Представник Відродження Манетті у своїй праці «Про гідність та перевагу людини» вважає, що людину створив Бог і наділив її найкращими рисами, якими міг. Обов'язок людини як творіння Бога полягає у діяльності та пізнанні. Таким чином, у Манетті гідність людини походить від Бога; вона дає людині змогу панувати над усім творінням: землею, небесами, водами, лісами, ріками, тваринами тощо.

Більшість гуманістів були митцями. Мистецтво є шляхом, на якому людина відкриває власну гідність через творення нового і прекрасного. Митець як людина-творець наближається до Бога-Творця, і хто занпащає в собі здатність творити, той стає негідним. Свобода і гідність людини — це головні цінності гуманізму, які реалізуються через творчу мистецьку діяльність.

Німецькі мислителі та романтики також розмірковували про гідність людини. Наприклад, Йоган-Фридрих Шилер вважає у своїй праці «Про грацію та гідність», що гідність визначена «пануванням моральної сили над інстинктами», а це, у свою чергу, є «свободою духу» [Шиллер, 1957: с. 122]. Щодо Імануїла Канта, то він вбачав гідність людини в її здатності керуватися моральним законом. Підпорядкування моральному закону є свободою людини. У такий спосіб вона демонструє свою незалежність від природного детермінізму власних інстинктів, потягів та егоїстичних інтересів. До людини треба завжди ставитися як до мети, стверджував він. Гідність людини визначена її «метою в собі». Кожна людина має в собі мету, яку їй належить

реалізувати у своєму житті. Тому приналежність до людського роду — це велика честь, адже гідність вивисує людину над іншими істотами на землі. Недарма Канта дивують дві речі: зоряне небо над головою і моральний закон усередині нас. Цей останній і є ознакою гідності людини.

Готліб Фіхте виводить гідність людини зі своєї системи науковчення, яке є філософією — наукою про науку взагалі. Як відомо, його система науковчення (філософії) є наукою про *Я* і *не-Я*. *Я* має визначати себе через самого себе, а не через *не-Я*. Це самовизначення *Я* покладають у логічній формі $Я=Я$, а вербально його висловлюють так: *Я є Я*. Через *Я* виникає порядок і гармонія. В *Я* міститься вся ієрархія сушого: від моху і до серафимів. *Я* людини — це організаційне начало буття всього сушого та його закон. «Людина привносить порядок у хаос і план у загальне руйнування, завдяки їй тлінне будуватиме, а смерть закликатиме до майбутнього життя» [Фіхте, 1993: с. 437–438]. Якщо так розуміти людину, то вона постає перед нами і як дух, що споглядає, і як діяльна істота. У своїй діяльності людина постає як така, що надає форму хаосу, вона створює світ згідно зі своїми ідеалами. Велич людини очевидна, стверджує Фіхте. Вона творець та впорядковувач світу; вона дух, що може здійснювати неможливе. У Фіхте присутнє ідеалістичне обґрунтування гідності людини, як духу, як *Я*, що покладає себе абсолютно. Можна сказати, що для Фіхте гідність людини полягає у самопокладанні та самоусвідомленні цього покладання як субстанції, яка є суб'єктом, тобто *Я*.

Енциклопедист Дидро розмірковує про гідність людини й пов'язує її з добродесністю. Люди від природи наділені гідністю — прагненням до добродесності, бо в добродесності людини полягає її щастя. Людина сама собі ворог, бо якщо вона не прагне бути добродесною, то це означає, що вона стає нещасною і привносить нещастя в суспільство. Суспільство може розвиватися лише тоді, коли воно складається з добродесних, тобто щасливих людей.

Г'юм, розмірковуючи про гідність людської природи, розпочинає з того, що немає однозначної оцінки людської природи: одні вважають людину напівбогом, а інші — худобою, твариною. Але, порівнюючи людину з твариною чи худобою, ми бачимо, що людина переважає їх у всьому. Попри це людині ще далеко до досконалості. Проте людина може любити, дружити, бути справедливою тощо. Добродесність не є аж такою рідкістю, і вона долає егоїзм та самолюбство людей. Отже, саме в цьому полягає гідність природи людини — здатність долати своє *Я*, без якого людина не може існувати.

Підсумовуючи цей короткий історичний екскурс у дискурс гідності від античності до Нового часу, можна стверджувати, що:

1. Гідність людини впливає з її образу і подоби Божої — християнська концепція гідності.

2. Гідність людини впливає з її моральної природи і здатності творити нове та прекрасне — дійсна концепція гідності.

3. Гідність людини впливає з її *Я* як духовного суб'єкта, сутність якого ідеальна — ідеалістична концепція гідності.

Сучасний дискурс гідності

Сучасний дискурс гідності набуває глобального і критичного характеру щодо наведених трьох концепцій гідності: релігійної, дійсничної та ідеалістичної. На перший план виходять концепції гідності, які пов'язують її з правами та екзистенцією людини.

У «Декларації тисячоліття ООН» від 8 вересня 2000 року говориться про те, що до головних глобальних принципів, за утвердження яких відповідальні державні діячі та суспільства, належать гідність, справедливість та рівність.

Конфлікти на планеті Земля не лише не затихають, а спалахують з дедалі новою силою — їх стає чимраз більше. За таких умов проблема гідності людини постає в центрі уваги сучасних психологів, філософів та соціологів.

Саме на конфліктах зосереджує свою увагу Дона Гікс, авторка книжки «Гідність та її суттєва роль у розв'язанні конфлікту». Вона пропонує нову модель гідності, яка дає змогу розв'язувати конфлікти. Ця модель гідності впливає з того, що гідність — це феномен людського життя. Кожна людина прагне, щоб її гідність поважали і не порушували: не чинили насильства, не принижували ні морально, ні психічно тощо. Тут йдеться про те, що почуття гідності є вродженим, і якщо гідність опиняється під загрозою, то людина чи люди починають конфліктувати, боротися за свою гідність. Гідність не стосується людини як представника певної раси чи нації; вона є універсальним почуттям усіх людей, що живуть на землі, тобто почуття гідності трансцендує расові та національні межі. Це особливо важливо за доби глобалізму. Дона Гікс подає таке визначення гідності: «Гідність — це внутрішній стан миру, який настає разом із визнанням і прийняттям цінності та вразливості усього живого» [Hicks, 2011: р. 1]. Гідність, на думку Дони Гікс, складається з десяти елементів: 1) прийняття ідентичності — не сприймати людей як нижчих чи вищих, не перешкоджати їм виражати себе, розглядати їх як інтегральних особистостей; 2) включення — завжди наголошувати належність людей до сім'ї, організації, нації; 3) безпеки психологічної та фізичної — створювати такі умови, коли людина відчуватиме, що її фізичному існуванню ніщо не загрожує, а також психологічно її ніхто не принижуватиме; 4) визнання — завжди уважно слухайте людей, відповідайте на їхні запитання, почуття тощо; 5) цінування талантів та досягнень людей — завжди робіть наголос на досягненнях і талантах людей, допомагайте їм реалізувати їх; 6) чесності — завжди будьте з людьми відвертими й кажіть правду, не обманюйте; 7) довіри — не підозрюйте безпідставно людей, не ставтеся до них з упередженням; 8) розуміння — старайтеся стати на місце іншої людини, зважайте на її ситуацію; 9) незалежності — підтримуйте особистісний вибір людей, дозволяйте їм чинити так, як вони хочуть; 10) вибачливості — якщо ви

пригнітили чи образили людину, попросіть вибачення [Nicks, 2011: p. 25–26]. Елементи гідності пояснюють нам зміст гідності. Гідна людина володіє всіма цими якостями, які дають їй змогу уникати конфліктів та розв'язувати їх. Гідність не є абстрактним поняттям, вона наділена конкретним змістом, а саме емпіричним, що проявляється через її елементи.

Джордж Катеб у своїй праці «Людська гідність» підкреслює, що гідність є основою для людських прав. Він розрізняє два різновиди гідності: гідність індивіда та гідність людського роду. Перший різновид гідності встановлює рівність між індивідами. Якщо ж ми беремо людство загалом, то бачимо, що його риси виходять за межі природи, так само як і індивідів. Характерні риси людського роду на землі не можна порівнювати з рисами та характеристиками тварин чи рослин, вони виходять за межі простої природи. Це означає денатуралізацію гідності людського роду, яка впливає з його існування (екзистенції). Тому гідність для Джорджа Катеба є екзистенційною цінністю, а не моральною, хоча вона пов'язана з нею також, але моральна цінність гідності може девальвувати за певних обставин: авторитаризму, диктатури, війни, панування беззаконня тощо. Екзистенційний же компонент людської гідності, який проявляється на рівні індивідів як їхня рівність, а на рівні людства як непорівнюваність людського роду з іншими родами живих істот, ніколи не може девальвувати, бо він невіддільний від самого існування як індивідів, так і людства загалом.

То чи може людина втратити гідність? Людина і як представник людського роду загалом, і як окремих індивід не може втратити гідність, бо вона належить їй від народження. Ідея людства містить в собі ідею його гідності, а кожен індивід належить до людства, тому будь-який статус індивіда в суспільстві (злочинець, бідний, багатий, талановитий, нездара тощо) не означає втрати ним гідності. Бути людиною — це означає бути гідним індивідом за будь-яких соціальних, політичних, економічних обставин [Kateb, 2011].

Український випадок: посттоталітарна гуманітаристика та по(в)стання суб'єкта

На нашу думку, в українському антропологічному дискурсі поняття «гідність» не було присутнє до подій Революції Гідності. Але й після Революції Гідності це поняття не стало предметом глибокого осмислення й тому залишається семантично нерозкритим.

В Україні поняття гідності треба розглядати в контексті народження та по(в)стання суб'єкта української людини (взяття літери «в» у дужки засвідчує, що в Україні повстання і постання суб'єкта відбулися одночасно).

Впродовж сотень років українці перебували під владою інших держав та імперій. Таке явище називають колоніалізмом. Колонізатор не визнає гідності колонізованого. Навпаки, він намагається сформуванати у колонізованого комплекс меншовартості й нав'язати свою мову, свою культуру, свої звички як вищі, як кращі, як цивілізованіші тощо.

Навіть християнізація України була подібною до колонізації: нищення місцевої культури, традиції й нав'язування догм християнства як вищих за язичницькі. Про це пише Іван Нечуй-Левицький: «Український народ один з менших синів сім'ї індоєвропейських народів. Ще його міфологія не розвилася гаразд, як дуже раннє християнство в Києві, дуже рання візантійська християнська просвіта захопила й спинила її в самому процесі розвитку, повернула духовне життя українського народу на іншу стежку й занастала багато цікавого для науки в українській міфології» [Нечуй-Левицький, 1993: с. 3].

Християнство в Україні не підкреслювало гідність людини (християнський гуманізм), а принижувало язичників через те, що вони не є християнами. Тому навіть релігійна концепція гідності людини як «образу і подоби Божої» та рівності в Бозі всіх людей не знайшла потужного відгуку в Україні. Християнство сприймали як нав'язану релігію — нав'язану з політичних мотивів та мотивів одержання влади над новонаверненими язичниками.

Комуністична ідеологія відкидала гідність індивіда й протиставляла йому колектив. Комуністична держава, тоталітарна за своїм духом, не визнавала свободи, незалежності індивідів, а контролювала їхні думки, вчинки тощо і поступово створювала «радянську людину», колективну людину.

Тоталітаризм робить людей аморальними. Людина — це істота, яка за несприятливих умов життя шукає шляхів пристосування. Більшість людей пристосовувалися до тоталітаризму, стаючи аморальними. Цього, власне кажучи, вимагала й сама тоталітарна система. Тому сьогодні маємо проблеми в усіх сферах життя, але найжахливіше явище посттоталітарного суспільства — це тотальна корупція. Системна корупція є наслідком неморальності громадян, які вийшли з цієї системи.

Отже, як нав'язане християнство 988 року не сприяло визнанню гідності людини, так і панівна з 1917 і до 1991 року комуністична ідеологія не визнавали гідності людини в Україні.

В Україні гуманітарні науки впродовж панування комуністичної ідеології не розвивалися і були практично відсутніми. Церква за тоталітаризму в Україні була прислужницею репресивних органів (НКВС, КДБ), а гуманітарні науки були замінені марксизмом-ленінізмом — ідеологічним вченням Комуністичної партії Радянського Союзу, яким «промивали мізки» всіх громадян. Психології не було, а була репресивна психіатрія, яка карала тих, хто не погоджувався з політикою Радянського Союзу, тобто дисидентів. Тому Радянський Союз був названий «тюрмою народів», «імперією зла». Про яку гідність людини можна було говорити за таких умов?

Після розвалу Радянського Союзу Україна проголосила незалежність і стала суверенною державою. На заході політологи почали називати її «*failed state*» («неспроможною державою»), а в Україні соціологи, політологи, інтелектуали — посттоталітарною, пострадянською.

Посттоталітарний стосується посттоталітаризму. Що таке тоталітаризм? Тоталітаризм походить від латинського слова *totalis*, що означає «цілий».

Концепт «тоталітаризм» описує характеристики режимів ХХ сторіччя, ґрунтованих на фашистській, комуністичній та нацистській ідеологіях. За умов тоталітарного режиму держава контролює кожний аспект особистісного життя громадян: інтелектуального, соціального, економічного, політичного, культурного. Такого контролю досягають за допомоги (впливових) спеціальних служб, а саме: таємної поліції, внутрішньої розвідки тощо. Такий контроль називають тотальним, тобто повним, цілковитим. Під терміном «посттоталітарний» необхідно розуміти ті рудименти тоталітаризму, які продовжують функціонувати за умов після тоталітаризму, коли пригнічені тоталітарною державою народи скидають її гніт і проголошують незалежність. Наприклад, рудиментом тоталітаризму в Україні є явище прописки чи реєстрації громадян за місцем проживання. Вже за цією ознакою Україна є посттоталітарною державою.

Функціонування залишків тоталітаризму нібито вже в «новій» країні можливе тому, що при владі залишаються представники державного апарату тоталітарної держави, які вже за «нових» умов просто пристосовуються, тобто оточують себе зовнішніми атрибутами «нової реальності» (ноювою конституцією, новими прапорами тощо), але їхня ментальність залишається незмінною, бо сформована за умов тоталітаризму, і вони за інерцією продовжують дотримуватися тоталітарних методів в управлінні країною.

Значення атрибутивного прикметника *пострадянський* визначене приналежністю до радянського, але вже після падіння Радянського Союзу. Прикметник «радянський» походить від слова «рада». Рада — це орган державного управління в Радянському Союзі. Радянський апарат — це державний апарат, який був підпорядковуваний партійному апарату, а той, у свою чергу, був підпорядкований спочатку апарату НКВС, а пізніше — КДБ. Пострадянський — це той державний службовець, який за умов незалежності все ще дотримується радянського стилю управління («телефонне право», надмірна централізація тощо).

В Україні відбулися щонайменше три революції: 1) Революція на граніті (2–17 жовтня 1990 року); 2) Помаранчева революція (22 листопада — 26 грудня 2004 року); 3) Революція Гідності (21 листопада 2013 року — лютий 2014 року). Всі вони були протестом проти пострадянської та посттоталітарної влади, але остання також була протестом проти олігархії та криміналітету, який окупував Україну (так звана «внутрішня окупація»).

Останню революцію можна розглядати як народження українського суб'єкта, який почав усвідомлювати та розуміти власну гідність, тому й повстав, бо цю гідність було попроано кримінально-олігархічною владою.

В Україні гуманітаристика до Революції Гідності перебувала у стані стагнації, але й після Революції Гідності її стан не змінився. Українці ж свято вірили в державу, бо стільки років вони боролися за неї. В декалозі націоналістів (ОУН) є заповідь: «Здобудеш українську державу, або загинеш у боротьбі за неї!». Для українців держава є чимось сакральним, і вони поклали на неї великі надії, а саме: держава здійснить необхідні реформи і, таким

чином, змінить життя мільйонів українців. Але держава виявилася в Україні неспроможною відстоювати та реалізовувати інтереси народу. Її створили пострадянські функціонери (колишні комуністи), які допустили до влади олігархів та криміналітет. Така держава не могла співпрацювати з народом та відстоювати його інтереси. Вона задовольняла інтереси олігархів та свої власні, грабуючи країну, вбиваючи неугодних журналістів, інтелектуалів, політичних конкурентів. Відповідно й гуманітаристика в університетах була занедбаною, бо викладали гуманітарні науки колишні викладачі марксизму-ленінізму, ті, хто «промивав мізки» студентам радянських університетів та інститутів. Також комерціалізація освіти та її бюрократизація не сприяють розвиткові гуманітарних наук. Потрібні люстрація як викладацьких університетських кадрів, так і управлінського апарату нової держави, а також декомерціалізація та дебіюрократизація освіти.

Загальна політика держави, чиновників від освіти, навіть керівників класичних і технічних університетів щодо гуманітарних наук в Україні є деструктивною, бо в ній відсутній суб'єктноцентричний вимір. Саме наявність такого виміру в державній та освітній політиці є визнанням гідності людини.

Революція Гідності була спрямована саме на те, щоб змусити державну владу, бюрократію сприймати людину в Україні як суб'єкта, а не як об'єкт впливу. Психологія та філософія повинні задавати тон у перебудові ментальності українців, адже вони говорять про людину як суб'єкта, як особистість, що наділена гідністю, свободою та правами.

ДЖЕРЕЛА

- Аристотель (s.a.). *Большая этика*. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000351/st000.shtml>
- Джанноццо, М. (s.a.). *О достоинстве и превосходстве человека. Книга третья*. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://renaissance.rchgi.spb.ru/Manetti/opus1.htm>
- Дискурс Революції Гідності: зміст, структура, методологія дослідження (І. Ясна, І. Бекешкіна, В. Верстюк, А. Єрмоленко, С. Жаботинська, В. Кебуладзе, М. Попович, С. Пролєєв, О. Сігов, В. Скуратівський, Н. Трач) (2016). В: *Філософська думка*, 4, 6—56.
- Круглий стіл «Філософської думки» (Євген Бистрицький, Андрій Бондар, Кирило Галушко, Анатолій Єрмоленко, Володимир Єрмоленко, Вахтанг Кебуладзе, Сергій Пролєєв, Юрій Чорноморець) (2014). В: *Філософська думка*, 6, 5—28.
- Піко делла Мірандола, Дж (2013). *Промова про гідність людини* / Пер. з латини Н. Назарова. В: *Всесвіт*, 11—12, 44—63.
- Фихте, И. Г. (1993). *Сочинения в двух томах*. Т.1. / Сост. и примечания Владимира Волжского. Санкт-Петербург.
- Шиллер, Ф. (1957). О грации и достоинстве. В: Шиллер, Ф. *Собр. соч. в 6-ти томах*. Т. 6. Москва.
- Юм, Д. (s.a.). *О достоинстве и низменности человеческой природы*. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://econlibrary.ru/books/104/109/hume19_of%20dignity%20and%20meanness%20of%20human%20nature.html
- Hicks, D. (2011). *Dignity. The Essential Role It Plays in Resolving Conflict*. Yale University Press.
- Kateb, G. (2011). *Human Dignity*. Harvard University Press.

Статтю одержано 20.09.2017

REFERENCES

- Aristoteles (s.l.). *Bol'shaja etika*. — [Elektronnyj resurs] — Rezhym dostupu: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000351/st000.shtml>
- Dyskurs Revoliutsii Hidnosti: zmist, struktura, metodolohiia doslidzhennia (I. Yasna, I. Beke-shkina, V. Verstiuk, A. Yermolenko, S. Zhabotyńska, V. Kebuladze, M. Popovich, S. Proleev, O. Sigov, V. Skurativskiy, N. Trach) (2016). In: *Filosofska dumka*, 4, 6-56.
- Fichte, J.G. (1993). *Sochyneniya v dvukh tomakh*. T.1 / Sost. i pryemehaniia Vladymyra Volzh-skoho. Sankt-Peterburh.
- Hicks, D. (2011). *Dignity. The Essential Role It Plays in Resolving Conflict*. Yale University Press.
- Hume, D. (s.a.). *O dostoinstve i nizmennosti chelovecheskoi prirody*. — [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu: http://econlibrary.ru/books/104/109/hume19_of%20dignity%20and%20meanness%20of%20human%20nature.html
- Kateb, G. (2011). *Human Dignity*. Harvard University Press.
- Kruhlyi stil «Filosofskoi dumky» (Ievhen Bystrytskyi, Andrii Bondar, Kyrylo Halushko, Anatolii Yermolenko, Volodymyr Yermolenko, Vakhtang Kebuladze, Serhii Proleiev, Yurii Chornomorets) (2014). In: *Filosofska dumka*, 6, 5-28
- Manetti, G. (s.a.). *O dostoinstve y prevoskhodstve cheloveka. Knyha tretia*. — [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu: <http://renaissance.rchgi.spb.ru/Manetti/opus1.htm>
- Pico della Mirandola, G. (2013). Promova pro hidnist liudyny / Per. z latyny N. Nazarova. In: *Vsesvit*, 11-12, 44-63
- Schiller, F. (1957). O gratsii i dostoinstve. In: Schiller, F. *Sobranie sochinenii v 6-ti tomakh*. T. 6. Moskva.

Received 22.09.2017

Igor Karivets

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У ГУМАНІТАРИСТИЦІ УКРАЇНИ

У статті розглядається поняття гідності та його вплив на гуманітарні науки в Україні. Автор наголошує, що Революція Гідності значною мірою вплинула на формування розуміння відношення «людина-держава», а також на розуміння людини як носія свободи, прав та власної суб'єктності. Ці поняття є дуже важливими для європейської цивілізації в контексті Відродження та Просвітництва, оскільки вони виходять з центрального поняття гідності людини або людської природи. Революція Гідності спричинила постання суб'єкта української людини, яка визнає себе незалежною та вільною сутністю. Вона заперечувала будь-яку форму авторитарного правління, а отже, десакарлізовану пострадянську державу в Україні, яку українці вважають симбіозом олігархії, державної бюрократії та злочинності. Революція Гідності сформулювала нове розуміння того, що держава існує для людей, і вона повинна поважати людей у їхній суб'єктності.

Ключові слова: Революція Гідності, дискурс гідності, гуманітарні дослідження, предметно-об'єктне відношення, суб'єкт, права людини, неспроможна держава (failed state)

Ihor Karivets

REVOLUTION OF DIGNITY WITHIN HUMANITIES IN UKRAINE

The article deals with the notion of dignity and its influence on humanities in Ukraine. The author suggests that Revolution of Dignity had a big impact on transformation of understanding the relation between a human being and a state in Ukraine as well as under-

standing a human being with his/her inherent freedom, rights, and subjectivity. These concepts are very important for European Civilization since Renaissance and Age of Enlightenment because they are derived from the central notion of the dignity of a human being and the human nature. Revolution of Dignity showed the rise of a subjectivity in Ukrainians, recognizing themselves as the independent and free entities. It denied any form of authoritarian rule and therefore desacralized post-soviet state in Ukraine considered by Ukrainians as symbiosis of oligarchy, state bureaucracy and criminals. Revolution of Dignity formulated new understanding of the state, i.e. — that it exists for people and must respect people as the subject.

Keywords: Revolution of Dignity, discourse of dignity, humanities, subject-object relation, subject, human rights, failed state

---

Карівець, Ігор — доктор філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри філософії Національного університету «Львівська політехніка». Сфера наукових інтересів: феноменологія та онтологія повсякдення, філософія постнекласичної науки.

Karivets', Ihor — doctor of sciences in philosophy, associate professor, in charge of Chief of the Chair of Philosophy, Lviv National Polytechnic University. Scientific interests: phenomenology and ontology of everyday life, philosophy of post-non-classic science.
